

Urbánna demokracia ako fenomén mestského prostredia

R. Špaček: Urban Democracy as a Phenomenon of City Environment. Život. Prostr., Vol. 33, No. 2, 61–66, 1999.

Modern architecture has carried also simplification views on life, man, and world. This linear view has not avoided democratic Western Europe. Our urbanism becomes to be continuation of ideologised politics and it is a mean of its materialisation. The vision of progress was connected with settling in the past and victories over nature. At present we begin to perceive urban complexes, settlements as a category of ecosystems with characteristic parameters of stability. The richer the ecosystem is in species the more it is stable. Metaphorically speaking we can state that urban system is socially stable when it is architecturally structured. The crisis of panel districts is in their mono(un)culture. Human and social ecology are the means of urban democracy. Urban democracy means:

- freedom in motion in physical sense,
- feeling of physical and mental security,
- absence of the feeling of endangerment by attributes of the environment – scale, form, colour, aggressive elements,
- minimum of forbiddance, unequivocalness of spatial structure and architectonic elements makes the commands and forbiddance needless,
- generally positive impression of the environment, it offers its quality, it does not dissociated itself from man,
- possibility to discover surprises and “secrets”,
- “the leading role of cognitariate substituted the leading role of proletariat” also in urbanistic scale.

Keď porovnáваме charakter a kvalitu obytného a urbánneho prostredia u nás a v štandardných demokraciách, konštatujeme výrazné deficit. Príčiny rozdielov možno hľadať prakticky len v rozdielnostiach validity dosahu ideológie na politiku a politiky na reálne činnosti, u nás sa prejavili v značnej miere. Klonovaná architektúra prerástla územie Slovenska ako cudzorodý votrelec prerastá ekosystém zbavený stability.

Moderná architektúra, architektonická moderna, funkcionalistická architektúra priniesli zjednodušujúce pohľady na život, človeka, svet. Presadil sa sklon k zjednodušenému kánonizovaniu – päť bodov modernej architektúry, sklon k spriemerovaniu človeka – “modulor”. Toto lineárne videnie sveta sa, samozrejme, nevyhlo ani demokratickej západnej Európe. Poznáme príklady, hlavne zo 60. rokov, keď rešpektovanie historicky vy-

generovaného prostredia nemalo náležitú prioritu a formou dostavieb vnikli do mestského prostredia paradoxne simplifikované pseudomodernizmy. Problém spočíva v tom, či išlo o jednotlivosti, tak povediac stráviteľné homeostatickou potenciou systému, alebo o kultúrnohistoricky samovražedný program so všeobecnou platnosťou.

Náš urbanizmus sa stal pokračovaním zideologizovanej politiky a nástrojom jej materializácie. Predstava pokroku bola spojená s účtovaním s minulosťou a s víťazstvami nad prírodou.

Dnes začíname vnímať urbánne celky, sídla ako istú kategóriu ekosystémov s charakteristickými parametrami stability.

Pred desiatimi rokmi sme sa začali snažiť o priemet ekologickej filozofie a metodológie do tvorby urbán-

ných systémov, prvkov a architektúry. V tom čase sme narážali u kolegov ekológov na sčasti úsmevné, sčasti nekompromisné odmietanie. Eko-názvoslovie, eko-metodológia mali ostať vymedzené prírodným systémom, antro-po-činnosti a a-útvary mali ostať chápané ako "nutné zlo", pred ktorými treba prírodu chrániť. Samozrejme, že na "našej strane" existovali aj agresívni predstavitelia názorov zdedených po zakladateľoch predstav o urbanizovaní celej ekumény (trvale osídlenej ľudstvom intenzívne využívanvej časti zemského povrchu).

Teda klasický rozpor medzi biocentrickým a antropocentrickým modelom. Dnes sa, prirodzene, snažíme o "mäkký" ekosystémový pohľad na prírodné i antropické prostredie a ich vzťahy.

Organizujú sa konferencie, kde sa stretávajú ekológovia, sociológovia, architekti a urbanisti. Pre nás, architektov, je zaujímavé, že kolegovia ekológovia celkom samozrejme vnikli do urbánnych systémov a posudzujú mesto jednoznačne zvnútra, v podstate ako ekosystém. Sčasti to vnímame podobne, ako ekológovia predtým videli nás ako dobrodružstvo prieniku na nové teritórium. Ich pohľad na mesto je väčšinou pre nás neobvyklý, ale rozhodne podnetný. Občas je užitočné zabudnúť na Kevina Lyncha a vidieť mesto ako pointilistickú štruktúru (Jančura, 1998). Prirodzene sa stáva, že pri výletoch do susedných odborov objavujeme nové svety, ktoré sú pre kmeňových odborníkov samozrejme, pri dobrej vzájomnej informovanosti to ale neprekáža. Takže ekológovia postupne objavili mesto ako ekosystém, potvrdili tým naše desať rokov staré pokusy robiť to isté, len pohľadom z inej strany.

Dnes vieme, že diverzifikácia má zmysel nielen ako biodiverzita, ale aj v oblasti ekonomiky, či urbánnych systémov (Špaček, 1998).

Civilizácia a kultúra sa vyvinuli ako produkt koncentrácie. Ľudská existencia sa musela skoncentrovať v podstate do podoby urbánneho života, aby sa postupne mohla vygenerovať kultúra, umenie, technika. Mesto sa stalo najintenzívnejším hmotným koncentrátnom zospoločenšteného života.

Vznik miest priniesol aj vznik demokracie ako formy spravovania ľudských spoločenstiev. V našom priestore urbánna kultúra vyústila v stredoveku do rozvoja samosprávnych spôsobov riadenia mesta. Slobodné kráľovské mestá sa stali platformou pre pôsobenie suverénnej novej vrstvy – slobodných mešťanov.

Udelenie titulu "slobodné kráľovské mesto" znamenalo de facto vyňatie povýšeného mesta spod právomoci miestnej šľachty pod priamu právomoc kráľa a udelenie slobôd. Povýšené mestá teda dostávali samosprávne a ekonomické práva (napríklad práva trhov, skladu, mýta atď.) a rozsiahle občianske práva (meštiansky štatút občanov, súdnu právomoc, právo

meča a rozsiahlu miestnu legislatívnu moc). Procesom urbanizácie sa teda šírila civilizácia v podobe mnohých civilizačných javov – slobodného podnikania a hospodárskeho rastu, šírenia škôl a vzdelanosti, šírenia miestnej demokracie atď. (Mesík, 1998). Neskoršie prebúranie, resp. zbúranie hradieb urobilo mesto nevyhnutne demokratickejšim, aj keď mešťanom zobralo jednu dimenziu slobody – pocit bezpečnosti.

Pojem slobodné mesto, demokratické mesto, sa chápe spravidla ako spôsob organizácie a riadenia. V histórii sa prejavuje ako miera voľnosti jednotlivých obyvateľov i mesta ako celku. Zaujímavou otázkou je, ako sa demokracia a demokratické rozhodovanie prejavujú v čitateľnosti v priestorovej a materiálnej substancii mesta.

Vrátim sa do éry nedávnominulej, keď spomeniem komunizmus. Ten nás učil, že v podstate všetko nám patrí rovnakým dielom a súkromné vlastníctvo považoval za niečo zlé. V konečnom dôsledku spôsobil takú malú celospoločenskú schizofréniu – na verejnosti sme sa správali inak ako v súkromí. A táto schizofrénia sa preniesla aj do chápania priestorových vzťahov – k tomu, čo je vonku, čo je verejné, mám iný vzťah ako k tomu, čo je vo vnútri, čo je súkromné. K tomu, čo je verejné sme ľahostajní, indiferentní, k tomu, čo je súkromné, sme starostliví a chránime si to. Táto ľahostajnosť spôsobuje zhoršenú kvalitu a hygienu životného prostredia a prehnaná starostlivosť zasa zhoršenú kvalitu a hygienu medziľudských vzťahov. (M. Ábel)

Urbánne prostredie je základným atribútom rozvoja kultúr a civilizácií. Koncentruje sa v ňom charakter prostredia (Schulz, 1994), história, mentalita ľudí a ono spätne vplýva na spôsob a kvalitu života. Jednou zo sympatických téz, ktoré charakterizujú súčasné myslenie, je iný pohľad na minulosť a históriu. Moderná doba sa stavala k histórii ako ku kategórii, ktorá bola, uplynula, vytváral sa predel medzi minulým a prítomným. Heideggerovo "bytie-vo-svete" a jeho chápanie bytia v súvislosti so všetkými tromi časovými rozmermi – minulosťou, prítomnosťou, budúcnosťou – Foucaultov protest proti spojitému pohľadu na dejiny, popieranie nevyhnutnosti pokroku ako zmyslu historického vývoja, to všetko nás stavia pred možnosť nového pohľadu (Foucault, 1996).

Už pred r. 1900 vstúpili do zorného poľa architektov silne dva fenomény: veľké mesto a priestor na bývanie, miesta zospoločenštenia a osobnostného rozvoja. Kultúrnokritické diskurzy sociológie a psychoanalýzy našli takto v znakoch a diskurzoch moderných architektov svoj pendant. Vo svojich kresbách, manifestoch a pamfletoch, v časopisoch a knihách navrhovali nový, ako to Le Corbusier rád nazýval, "dobrý" svet. V týchto kresle-

ných a rozprávaných priestoroch sa nám objavuje ideál na pôda, na ktorej mohli rásť vízie nových domov a miest. Tu stretávame mystifikácie a ovplyvňovanie našich zmyslov, či konkrétnejšie vízie šťastia a úpadku, ktoré sa tiahnu naším storočím (Wilhelm, 1997).

Le Corbusier nastolil otázku: Architektúra alebo revolúcia?

- Podľa neho sociálne triedy už nemajú primerané miesto odpočinku.
- Tento problém sa dá vyriešiť alebo architektúrou, alebo revolúciou (Kruft, 1993).

Bol zástancom oddelenia funkcií bývania, práce, rekreácie a dopravy. Na základe štatistík sa doprava stala základom plánovania. Výstavbou výškových budov chcel zvýšiť hustotu obyvateľstva v centrách miest a súčasne vytvorí zeleň. V mestách s úzkym historickým jadrom požadoval: Potom treba centrum zbúrať.

Corbusierovo mesto bolo mestom pre moderného obyvateľa, alebo jeho slovami: *"mesto pre novú bytosť..., človeka strojového veku"*, ktorý v starom meste už nenachádzal primeranú priestorovú reprezentáciu. Toto kreslil a propagoval Le Corbusier, ktorý sa s Nietzscheho spismi v hlave videl raz ako "potulný kazateľ", inokedy ako homéricky spevák, najradšej však ako poet a tvorca lyrického mesta. V ňom mali byť štrukturálne obsiahnuté objektívne a subjektívne predpoklady šťastia: pokoj, harmónia, materiálna istota existencie, zdravý a priateľský životný priestor, veľkorysosť, skrátka rozumný, slobodný, sebavedomý, pokojný život vo veľkých priestoroch zazeleneného územia mesta.

Architekt patrí podľa Corbusiera ku "spasiteľom" ľudstva, stojí v rade veľkých "zasvätených". Je príslušníkom elity a v úlohe stvoriteľa sveta presadzuje univerzálne zákony do skutočnosti a vytvára súlad s vesmírom: zbaví svet napätia a revolúciu tým robí zbytočnou.

Architektúra je manipulácia s ľuďmi, priestorom a jeho kvalitou a pravidlami. Manipulácia s pravidlami, vytváranie nových pravidiel, obohacovanie jazyka a reči. Manipulácia s určitou cieľovou skupinou podmieňuje určité vizionárstvo. Nepredvídateľnosť určitých ďalších krokov sa môže otočiť proti manipulátorovi.
(A. Vojtechová)

Bol to veľmi individuálny snový priestor o požehnaníach technického pokroku – ale iba fiktívny list v knihe histórie. Apologéti týchto vízií o meste sa, žiaľ, chopili len vízie zničenia mesta 19. storočia, aby na jeho troskách navrhli nové mestá, ktoré mali zodpovedať funkcionalistickému vzoru a technokratickému obrazu človeka (Wilhelm, 1997).

Vývoj urbánnych systémov pri zjednodušenom pohľade môže byť kontinuálny alebo zlomový. Kompetícia

1. Ludwig Hilberseimer: vertikálne mesto, 1924. Ideové pozadie súčasných problémov – človek jednotlivec sa ocitol až na konci úvah.

2. Hulme: 3 generácie architektúry – pôvodný objekt, "panelákový agresor" a víťazná retrotradícia

jednotlivých kategórií prostredia je alebo demokratická, alebo likvidačná. Metóda veľkoplošných asanácií historických centier miest, či vidieckych sídel okolo mesta mala viesť ku "corbusierovským" víťazstvám (obr. 1 a 3. s. obálky). Postup sa niekedy obrátil do protismeru. Charles Jencks definoval okamih smrti modernej architektúry ako začiatok likvidácie sídliska Pruitt – Igoe v Saint Louis v USA. Aktuálnym príkladom je mestská časť Hulme v Manchestri. Po viacerých reparačných pokusoch nakoniec panelákovú monokultúru zbúrali (we have dynamite it down) a nahradili sociálne a environmentálne prijateľnou štruktúrou ulíc s nízko-odlaznou radovou zástavbou, vnútornými dvormi a oživeným geniom loci anglickej tradície (obr. 2).

V súčasnosti dokonca aj do exaktných vied preniká princíp diskurzu, poskytnutia čím krajšieho výkladu, ako náhrada hľadania objektívnej pravdy. Logika mo-

3. Zvyšovanie komunikatívneho mestského prostredia vo väčšej mierke – Londýn, Hay's Galleria

dernizmu všeobecne a funkcionalizmu v architektúre, práve pre svoje vyčleňovanie sa voči histórii priniesla rad kritických hodnotení, napr.: *“Hlavný prúd modernej architektúry sa stal v priebehu rozvoja zovšeobecňujúcim hnutím. Podporoval program industrializácie a degradoval rôznosť typickú pre miestne vyjadrenie. V dôsledku toho rozmach modernej architektúry často ničil existujúcu mestskú zástavbu. Doslova decimoval všetko, čo stálo v ceste buldozéra, hlavnému nástroju moderného úsilia o “pokrok” (Jencks in Grenz, 1997).*

“Postmodernisti spochybňujú nároky modernizmu na univerzálnosť a jeho tvrdenia o transhistorickej hodnote. Na rozdiel od tvrdení modernistov prehlasujú, že ich architektonické úspechy neboli ani tak výrazmi rozumu či logiky, ako skôr prejavmi jazyka moci. Moderné budovy odvodzujú svoj jazyk od priemyselných foriem a materiálov modernej éry a priemyselného systému, ktorému slúžili” (Porthoghesi in Grenz, 1997).

Pruitt Igoe či manchesterský Hulme nemôžu byť etalónmi kvality. V týchto prípadoch moderná architektúra už zomrela. Na rozdiel od týchto neživotných koncepcií, vnútorne diverzifikované riešenie urbánnych celkov

znižuje mieru rizika omylov, či už architekti podľahnú, alebo nepodľahnú deimiurgickej ilúzii.

Keď sa vizonári zmenili na ideológov s reálnou (i keď iracionálnou) politickou mocou, okamžite nastali urbanistické deviácie. Environmentálne a sociálne deficitné prostredie formuje ľudí. V našich podmienkach nie je štandardným postupom výmena bytov podľa rastu sociálnej úrovne rodiny. Súčasná generácia nie je z hľadiska kvality bývania štruktúrovaná podľa sociálnej a príjmovej škály. Deviantné panelákové bývanie bude pôsobiť dlhodobo degeneračne. Nemožno pochybovať o tom, že prostredníctvom rovnakosti priestorov, rovnakého štandardu bývania, chceta vládnuca moc synchrónne algoritimizovať veľké sociálne skupiny. Princíp “Gleichschaltung” bol dovedený do účinnej podoby. Prirodzená demokratická diverzifikácia sídla je definitívne potlačená. Prirodzené sú tiež reakcie obyvateľov – každý podľa svojich možností uniká od vnúteného stereotypu. Snaha o individualnosť je samozrejým atribútom človeka a premieta sa do neakceptovania zovšeobecného štandardu, individuálne životné postoje sa premietli do individualizácie bytov, lodží a pod.

Súčasný človek žijúci v meste, ale aj na dedine, denne prechádza dvoma typmi prostredia. Svoj domov vníma ako niečo, čo treba úzkostlivo chrániť, ale, naopak, prostredie, do ktorého vykročí po opustení svojho bytu (pozemku) je pre neho vo väčšine prípadov úplne cudzie a ľahostajné. Necíti zodpovednosť napríklad za okolie “svojho” paneláka (česť výnimkám!), často sa ani nezaujíma o takzvané spoločenské priestory na prízemí bytoviek, často nenadviaže vzťahy ani s vlastnými susedmi. Aj ľudia žijúci na dedine pramálo zaujíma prostredie za plotom ich domu. Existuje iba A alebo B. Doma, alebo tam, na ulici nikoho.

Príčiny, ktoré tento stav spôsobili, treba zrejme hľadať v ideológii, ktorá sa prehnila aj našou krajinou a hlásala, že všetko patrí všetkým, ale pritom nikomu nepatrilo nič, čiže nikto ani nepocítil potrebu starať sa o to nič (teda o všetko). Povedané s určitou nadsádzkou: ľudia stratili záujem o svoje okolie, prestali sa stretávať, prestali sa zdraviť, prestali sa spoznávať, začali sa zatvárať do vlastného ega, do svojich štyroch stien. Ľudia prežívajú POLOŽIVOT uprostred anonymity. Bolo im odoprené prostredie, kde by mohli nadväzovať normálne vzťahy s okolitým svetom (myslím na ľudí aj na hmotné okolie).

Jednou z úloh architektov je vzbudiť a oživiť v ľuďoch záujem o priestor, v ktorom žijú. Vytvárať ho tak, aby sa v ňom radi pohybovali, aby ho začali používať, doslova, aby sa ho nebáli ohmatať a nadviazať s ním osobný vzťah. Aby vykročili zo svojej uzavretosti.

(K. Poláková)

Z ekológie vieme, že systém je tým stabilnejší, čím je druhovo bohatší. V prenesenom zmysle možno tvrdiť, že urbánny systém je sociálne stabilný a akceptovaný vtedy, keď je architektonicky druhovo štruktúrovaný. Monokultúrne biologické systémy sú krehké a zraniteľné práve pre ich monokultúrnosť. Kríza panelákových sídlisk spočíva v ich mono(ne)kultúrnosti, boli, žiaľ, takto programované.

Budúci architekt, od malička žijúci v Petržalke, vníma každé ráno, 22 rokov denne: kocky, kubusy, veľké prázdne priestranstvá. Uniformované škôlky, obchody s potravinami, zdravotné strediská, pošty, terasy, parkoviská, siete ulíc, klamaný hmlistovú vidinou metra... Výjav nepodobný Orwellovmu 1984 alebo Huxleyemu Brave new world. Buď sa takýto človek zblázni, alebo začne v tejto šedo-šedej štruktúre hľadať zmysel. V škole sa učí spádové územia, typológiu, normy... Všetko do seba zapadá a aj tak cíti, že niečo nie je v poriadku. Hľadá, odkryva jednotlivé vrstvy. (Nenachádza nič, len studený dych projektových ústavov.)

Pred piatimi, možno šiestimi rokmi, som počul v autobuse rozprávať staršieho pána: Kedysi tu bol len močiar a lužné lesy. Spomenul som si na prvé výlety na bicykli, keď som objavoval posledné zvyšky pôvodnej zástavby. Petržalka sa skladá z neviem akého počtu minulých a podzemných mínus vrstiev, potom nasleduje plus-mínus vrstva močiar, plus jedna vrstva les, plus druhá vrstva trávniky, plus tretia vrstva cesty, zastávky, vrstvy pokračujú domami, škôlkami, ZŠ cez Inchebu, končiac novou železničnou stanicou a výstavbou administratívny na druhej strane oproti. Celú túto scenériu nám prístupujú vrstvy štyroch mostov. (R. Panáček)

Po revoltách v západnej Európe r. 1968 a 1969 boli výraznej demokratizácii podrobené jadrá miest z hľadiska pohybu chodcov. Otváranie dvorov verejnosti, vytváranie krytých pasáží oslobodzuje ľudí aj od závislosti od počasia, intenzifikuje mestské prostredie. Tento trend postupne nadobudol celosvetový charakter (obr. 3. a 1. s. obálky).

Obdobie socializmu, ktoré u nás prakticky zrušilo pojem privátnosti v majetkovo-právnom vzťahu k nehnuteľnostiam v meste, prinieslo, paradoxne, "privátnosť" v užívaní určitých dimenzií v urbánnom prostredí. Majetková privatizácia, užívateľsky "odprivatizovala" viaceré z týchto priestorových kategórií. Otvorili sa dvory, predtým verejnosti neprístupný majetok všetkých sa stáva verejne používaným súkromným majetkom. Privatizácia priestorov demokratizuje mestské prostredie.

Nolliho mapa Ríma (obr. 4) tieto skutočnosti nerieši, len ich interpretuje, ale je to inšpiratívna interpretácia.

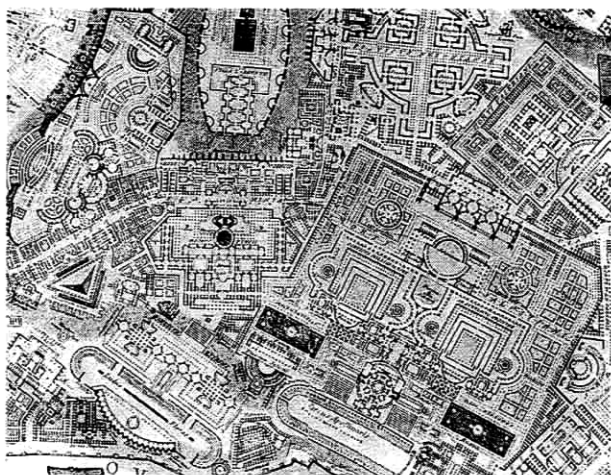
4. Giovanni Battista Nolli – mapa Ríma 1748 – fascinujúca interpretácia mestského prostredia z hľadiska jeho demokracie, alebo demoability verejnej prístupnosti a užívateľnosti bez ohľadu na podradnú kategorizáciu exteriér-interiér

Podobne Piranesiho spôsob zobrazovania urbánneho priestoru je otvorený, nepracuje s hmotami, skôr s kontinuálne komunikovateľným priestorom (obr. 5).

V oboch prípadoch sa kategórie vonku a dnu stávajú sekundárnymi. To, či je priestor zhora zakrytý, nie je definitívnym kritériom rozhodovania či je človek vonku, alebo vnútri. Dodatočné prekrývanie vnútroblokov, vytváranie krytých pasáží sprístupňuje tajomstvá ľudom pôvodne nezasväteným. Z primárne mikroklimatických priestorov prechádzame cez sekundárne klimaticky riadené medzipriestory až do priestorov klíme otvoreným. V úzkej uličke však celkom iste nevieme, či sme "vonku".

V nadväznosti na tézu o potrebe diverzity sídla, či podľa Panzhauserovej teórie o informačnej bohatosti prostredia, ukazuje možnú budúcu cestu Wolfgang Welsch (1997): "...Pre budúce mestá bude dôležité, aby obsahovali možnosti prechodov, viacznačnosť, aby zaručovali priepustnosť. Mesto má byť menej uzavretá perla, oveľa viac má byť bodom križovania rôznych sietí. Už v mestách strednej veľkosti nebudú bývať len ľudia, ktorí sa tu chcú cítiť absolútne "doma", ale aj takí, ktorí sa tu budú môcť cítiť len vtedy doma, keď mesto bude efektívny komunikačný uzol, teda keď ponúkne dobré možnosti vnútromestskej rôznosti, ako aj mimomestskej komunikácie..."

Udržateľnosť života má prvooplánovo skôr rozmer väzieb na prírodu, v ostatnom období sa snažíme formulovať tézy smerujúce ku kultúrnej udržateľnosti života. Humánna a sociálna ekológia sa všeobecne stávajú

5. Giovanni Battista Piranesi – detail z Il Campo Marzio dell'Antica Roma 1762 – architektonická metodika kreslenia priestoru v urbanistickej mierke – interpretačná demonštrácia kontinuity urbánneho prostredia

nástrojmi urbánnej demokracie či "demoability" prostredia.

Urbánna demokracia znamená:

- voľnosť pohybu vo fyzickom zmysle,
- pocit fyzického i psychického bezpečia,
- absenciu pocitu ohrozenia atribútmi prostredia – mierkou, formou, farbou, agresívnymi prvkami,
- minimum zákazov – jednoznačnosť priestorového riešenia a architektonických prvkov robí príkazy a zákazy zbytočnými,
- prostredie dojmovo ústretové, ktoré svoju kvalitu ponúka, od človeka sa nedištančuje,
- možnosť objavovať prekvapenia a "tajomstvá" (Welsch, 1997),
- "vedúca úloha kognitariátu nahradila vedúcu úlohu proletariátu" aj v urbanistickej mierke.

Schopnosť zachovávať kontext je založená na schopnosti dekódovať a pochopiť prostredie. Ide pritom skôr

Poznámka autora: Za rozhodujúci považujem transfer nových pohľadov vo výučbe na Fakulte architektúry STU v Bratislave a reflexiu relevantných súvislostí našimi študentmi. Predmet Environmentálna podstata architektúry je zaradený do 2. stupňa štúdia, okrem iného sa prednášajú témy Environmentálna zodpovednosť a Urbánna demokracia a študenti spracúvajú tri eseje. Na ilustráciu som zaradil citácie z prác študentov v školskom roku 1998/1999 (texty v rastrí).

o kontext priestorový, toto storočie je storočím priestoru (Foucault, 1996). Na druhej strane architekt samozrejme kóduje – symboly, príbehy... zakrivená ulica prestáva byť cestou somára (Corbusier) a stáva sa cestou výsosťne ľudskou (Špaček, 1998).

Literatúra

- Jančura, P., 1998: Spojitosti a nespojivosti mestskej krajiny. Projekt, 5, p. 59–62.
- Foucault, M., 1996: Myšlení vnějšku. Herrman a synové, Praha, p. 71–86, 122–124, 155, 229–233, 240.
- Grenz, S. J., 1997: Úvod do postmodernizmu. Návrat domů, Praha, p. 30, 32.
- Kruft, H. W., 1993: Dejiny teórie architektúry. Pallas, p. 442–449.
- Mesík, J., 1998: Stredné Slovensko medzi minulosťou a budúcnosťou. OS, 2, p. 6–8.
- Schulz, Ch. N., 1994: Genius loci. Odeon, Praha, p. 8–10.
- Špaček, R., 1998: Medzi eufóriou, idealizmom a realnosťou. Eurostav, 7, p. 6–8.
- Welsch, W., 1997: Mischung – Körper – Situation., Thesis, 1/2, p. 135–144.
- Wilhelm, K., 1997: Visionen vom Glück – Visionen vom Untergang. Thesis, 1/2, p. 14–21.

Poznámka hlavného redaktora: Podľa autora článku sa snahy o priemet ekologickej filozofie a metodológie do tvorby urbánnych systémov začali r. 1989. Dialóg medzi ekológmi a urbanistami sa však otvoril už r. 1974, teda 15 rokov predtým. Pracovníci Stavoprojektu v Žiline v spolupráci s Ústavom krajinskej ekológie SAV v Bratislave a Fakultou architektúry a urbanizmu SVŠT v Bratislave usporiadali r. 1974 prvú celoštátnu konferenciu o ekológii a urbanizme ECOUR v Žiline a ďalšie štyri v r. 1976, 1981, 1985 a 1989. Diskutovalo sa na nich o otázkach, ktoré spomína autor článku. To "úsmevné a šťastie nekompromisné odmietanie" sa už vtedy u značnej časti ekologickej, ale aj urbanistickej verejnosti "obrusovalo" a aj keď sa nedosiahla úplná zhoda, bolo aspoň vzájomné porozumenie. Konkrétnym výsledkom tohto dialógu bol vznik krajinoekologickej skupiny v Stavoprojekte v Banskej Bystrici r. 1979 a neskôr, r. 1983, vznikli štyri takéto skupiny v Slovenskom pôdohospodárskom projektovom ústave (neskôr Agrocons) v Bratislave, Nitre, Prešove a Žiline. Boli to spoločné pracoviská s krajinoekologickým pracoviskom SAV a vyprodukovali desiatky ekologickej štúdií a projektov.

Milan Ružička

Doc. Ing. arch. Robert Špaček, CSc. (1952), dekan Fakulty architektúry STU, Nám. slobody 19, 812 45 Bratislava. E-mail: dekan@fastu.fa.stuba.sk